

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej z cyklu „Obrzeża polityki” [Poznań, 25 marca 2015 r.]

Wokół spraw polskich i czeskich z kulturą polityczną w tle

25 marca 2015 r. w gmachu Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyła się kolejna Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Obrzeża polityki”. Okazją do zorganizowania zjazdu badaczy z Polski i zagranicy było przygotowanie jubileuszowego, dziesiątego tomu pracy zbiorowej pod redakcją prof. Marcelego Kosmana *Na obrzeżach polityki*, który w 2014 r. ukazał się nakładem Wydawnictwa Naukowego WNPiD UAM¹. Tom ten stanowił niejako asumpt do podsumowania dotychczasowej aktywności międzynarodowego zespołu, którym – w ramach projektu „Obrzeża polityki” – kieruje prof. M. Kosman, były kierownik Zakładu Kultury Politycznej WNPiD UAM, a obecnie profesor senior poznańskiego uniwersytetu. Drugim – również ważnym powodem zorganizowania konferencji był przyjazd do Poznania grupy wybitnych czeskich historyków, z prof. Jaroslavem Pánkiem na czele, na zaproszenie wystosowane przez prof. M. Kosmana.

Od kilkunastu lat, najpierw Instytut, a od 2008 r. Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa prowadzi aktywną działalność naukową w zakresie badań nad kulturą polityczną – zarówno w wymiarze historycznym, jak i współczesnym, teoretycznym oraz praktycznym. Dowodem tej aktywności są liczne konferencje i zeszyty naukowe poświę-

cone rzeczonyj tematyce, a także ludzie tworzący, pokaźny liczbowo, zespół naukowy. We wspomnianej wyżej pracy jubileuszowej prof. M. Kosman przytacza słowa z pierwszego zeszytu *Na obrzeżach polityki* datowanego na 2002 r.: „Zorganizowanie w poznańskim ośrodku akademickim dynamicznego zespołu badawczego kultury politycznej (...) należy do trwałych osiągnięć naukowych w zakresie politologii polskiej ostatniej dekady. Zespół ten obok politologów skupia historyków, literaturoznawców, socjologów, prawników, w prowadzonych studiach dzięki temu dają o sobie znać jako dyscypliny pomocnicze również kultura polityczna i kultura prawna, bez których uwzględnienia trudno gruntownie analizować kulturę polityczną. Jest to zgodne z tendencjami panującymi w nowoczesnej politologii światowej, zwłaszcza zachodnioeuropejskiej”².

Wczytując się raz jeszcze w przytoczony wyżej cytat, warto odnotować, że znakiem rozpoznawczym wszystkich spotkań organizowanych pod egidą prof. M. Kosmana był ich interdyscyplinarny i międzynarodowy charakter. Dość wspomnieć w tym miejscu o licznych kontaktach z badaczami z ośrodków naukowych na Litwie, Białorusi, z Czech, Niemiec czy Włoch, którzy niejednokrotnie prezentowali wyniki swoich badań na poznańskich konferencjach i publikowali je w pokonferencyjnych tomach. Idea ta przyświecała również spotkaniu, któremu poświęcone jest niniejsze sprawozdanie. Chodziło bowiem o wspólną wędrówkę w stronę obrzeży polityki, wspierając się przy tym z jednej strony interdyscyplinarnym instrumentarium naukowym, z drugiej zaś, nie tylko polską, ale również międzynarodową perspektywą, co w znaczący sposób ożywiłoby dysku-

¹ *Na obrzeżach polityki*, część X, red. M. Kosman, Poznań 2014, ss. 228.

² Tamże, s. 6.

sję i wynikające z niej konkluzje. W moim przekonaniu cel ten został osiągnięty.

Podczas omawianej konferencji zostało zaprezentowanych 11 referatów, z których część znalazła się – we wspomnianym już wyżej – dziesiątym zeszycie *Na obrzeżach...* Było to jednak działanie celowe. I słuszne. Zazwyczaj bowiem jest tak, że publikacje pokonferencyjne ukazują się drukiem od kilku do kilkunastu miesięcy później. Mówcy poznańskiej konferencji ograniczali się do zaprezentowania najważniejszych tez swoich przygotowanych i ogłoszonych drukiem wystąpień. Tym samym był czas na swobodną rozmowę na tematy i problemy będące przedmiotem badań referentów.

Spotkanie w murach Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa było podzielone na trzy części. Pierwsza była zdominowana (w pozytywnym tego słowa znaczeniu) przez gości z Czech, w drugiej – głos zabrali przedstawiciele polskich ośrodków naukowych, zaś w trzeciej części zaprezentowany został dorobek naukowy obecnych na spotkaniu czeskich historyków.

Konferencja rozpoczęła się od wystąpienia prof. dra hab. Tadeusza Wallasa, Dziekana Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM i obecnego Kierownika Zakładu Kultury Politycznej, który powitał uczestników spotkania, podkreślając rolę i znaczenie kultury politycznej w badaniach politologicznych. W tym miejscu należy podziękować prof. T. Wallasowi za życzliwość i wsparcie (także finansowe) konferencyjnej inicjatywy. Od podobnych podziękowań swoje wystąpienie rozpoczął kolejny mówca – prof. M. Kosman. W referacie zatytułowanym *Dziesięć części cyklu „Na obrzeżach polityki”* redaktor naukowy wszystkich tomów w syntetyczny sposób podsumował dotychczasową aktywność ze-

społu skupionego wokół Zakładu Kultury Politycznej WNPiD UAM. Jednocześnie podkreślił, że zamknięcie pewnego etapu w działalności Zakładu nie kończy prowadzonych przez badaczy z nim związanych badań nad kulturą polityczną i obrzeżami polityki. Słowa prof. M. Kosmana potwierdził prof. T. Wallas, który – tym razem – wystąpił w roli Kierownika Zakładu Kultury Politycznej. W referacie na temat *Zakład Kultury Politycznej wobec nowych wyzwań* profesor nakreślił nie tylko plany badawcze, ale raz jeszcze podkreślił rolę badań nad kulturą polityczną w refleksji politologicznej. W swoim wystąpieniu przypomniał również polskich uczonych, którzy mieli olbrzymi wpływ na kształtowanie się teoretycznych podstaw kultury politycznej. Mam tu na myśli takich badaczy jak: prof. Józef Siemiński, prof. Teodor Filipak, prof. Jerzy J. Wiatr czy związany ze szkołą poznańską prof. Czesław Mojsiewicz. Następnie, przewodnicząca tej części obrad – prof. Iwona Hofman – oddała głos gościom z Czech. Pierwszy głos zabrał dr Roman Baron, który w referacie zatytułowanym *Czeski udział w cyklach konferencyjnych Zakładu Kultury Politycznej UAM* powiedział m.in. o bezcennym znaczeniu interdyscyplinarnej polsko-czeskiej współpracy naukowej. Podkreślił rolę tych badań w perspektywie wychodzenia poza obszar własnego przedmiotu zainteresowań naukowych oraz znaczenia zróżnicowanego warsztatu badawczego dla refleksji komparatystycznej. Dr R. Baron wspominał także tych, którzy przez lata wspierali merytorycznie i organizacyjne zespół prof. M. Kosmana, tj. profesorów Gerarda Labudę oraz Jana Seredykę. W wystąpieniu młodego, acz wyróżniającego się bogatym dorobkiem naukowym, uczonego nie zabrakło wątków z zakresu badań nad stosunkami czesko-polskimi w XIX

i XX w. Wątek ten zdominował wypowiedź kolejnego mówcy, światowej sławy historyka prof. Jaroslava Pánka. Emerytowany profesor historii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Pradze i dyrektor Czeskiego Instytutu Historycznego w Rzymie w interesujący i inspirowujący sposób mówił o współpracy czeskich i polskich historyków na początku trzeciego tysiąclecia, zwracając przy tym uwagę na wpływ uczonych z Czech i Polski na rozwój cywilizacji europejskiej i poszerzenia horyzontów współczesnej humanistyki. Prof. J. Pánek nawiązał również do swojej współpracy i naukowych spotkań z prof. M. Kosmanem, które zaowocowały wieloma wspólnymi przedsięwzięciami naukowymi.

Kolejny temat, bardziej współczesny, ze względu na praktyczny charakter, acz wywołujący żywe zainteresowanie i reakcje słuchaczy, podjął prof. Petr Vorel. Uczony w referacie pt. *Historiografia i społeczeństwo – problematyka oceny wyników naukowych w Republice Czeskiej* zaprezentował sposób weryfikacji i oceny badań historycznych w Czechach. Przy wykorzystaniu przygotowanej wcześniej prezentacji multimedialnej zaprezentował kryteria oceny artykułów i monografii naukowych. Z kolei prof. Jiří Kocian w swoim wystąpieniu – w całości w języku czeskim – zwrócił uwagę na główne tematy badawcze w Instytucie Historii Współczesnej Akademii Nauk Republiki Czeskiej. Wykład ten był o tyle cenny, że dał niejako asumpt do poszukiwania wspólnego mianownika w historiografii czeskiej i polskiej. Warto tu także podkreślić, że we wszystkich powyższych wystąpieniach pojawiła się perspektywa dalszych wspólnych badań i zacieśniania współpracy w obszarach historyczno-politologicznych. Po wspólnej dyskusji przyszedł czas na przerwę kawową, choć również i tu toczyły się po-

między uczestnikami spotkania ciekawe rozmowy.

Gospodarzem drugiej części konferencji był prof. Grzegorz Łukomski. Po kilku minutach ustnego wprowadzenia i czynnościach organizacyjnych oddał głos pierwszej prelegentce prof. Iwonie Hofman. Niezwykle interesujące wystąpienie inauguracyjne drugiego panelu konferencji było związane z postacią Leopolda Ungera. Nie jest tajemnicą w środowisku naukowym, że prof. I. Hofman przypadł zaszczyt – którego można pozazdrościć – opieki i badań nad zbiorem archiwaliów dziennikarza i publicysty o międzynarodowym uznaniu. Lubelska uczona opowiedziała o postępach w porządkowaniu zbioru oraz wartości naukowej licznych materiałów, które wpisują się w – bliską prof. I. Hofman problematykę kultury politycznej.

Kolejne wystąpienie zostało osadzone w realiach międzywojnia, choć nie brakowało także odniesień do współczesności. Prof. Artur Kijas zaprezentował na tle minionej epoki sylwetkę prezydenta Gabriela Narutowicza. Poznański historyk w barwny i zarazem interesujący sposób mówił o kontrowersjach wokół G. Narutowicza, jego zabójstwie oraz sposobach upamiętniania przez współczesnych tej nieodżałowanej postaci, szczególnie w pamiętnikarstwie.

W świat Henryka Sienkiewicza przeniósł słuchaczy dr Bogumił Wojcieszak, który wygłosił referat pod niezwykle intrygującym tytułem *„Reakcyjna zgnilizna” i „socjalistyczne pieski”, czyli wokół Sienkiewicza bez zmian?... (Na marginesie Narodowego Czytania „Trylogii”)*. Inspiracją do podjęcia tematu była poświęcona *Trylogii* trzecia edycja Narodowego Czytania zorganizowana z inicjatywy prezydenta RP Bronisława Komorowskiego. Badacz odniósł się tym samym do sporu wokół dzieła i jego auto-

ra, trafnie zbijając argumenty przeciwników Henryka Sienkiewicza.

W referacie „*Podstuchy*” jako czynnik kształtujący polską scenę polityczną dr Dariusz Skalski powrócił do afery potocznie nazywanej „Rywingate”, przypominając tło fakty i sekwencję wydarzeń bulwersującej opinii publiczną sprawę. Wystąpienie to miało jednak nieco szerszy charakter. Dr D. Skalski starał się bowiem wykazać związek pomiędzy polityką, nowymi technologiami a funkcjonowaniem organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Uwagi i spostrzeżenia badacza były o tyle cenne, że w ostatnich miesiącach i latach modne – niestety – stało się podsłuchiwanie i nagrywanie innych, a następnie wykorzystywanie tak zdobytych materiałów w celach politycznych.

Jako ostatni głos zabrał dr Bartłomiej Secler, który przybliżył słuchaczom problematykę *Politycznego wymiaru sporu o przeszłość*. W swoim wystąpieniu badacz zwrócił uwagę na zjawisko instrumentalnego traktowania historii przez polityków i ugrupowania różnych opcji. Prezentowane spostrzeżenia stanowiły przyczynek do dalszych pogłębionych badań w tym zakresie, które dr B. Secler zamierza podjąć w pracy naukowej. Referat ten wyczerpał plan drugiej części konferencyjnego spotkania. Po pyraniach, dyskusji i podsumowaniu obrad przez prof. M. Kosmana uczestnicy konferencji udali się na wspólny obiad, by po godzinie powrócić na salę obrad.

Trzecia część międzynarodowego zjazdu, której przewodniczył prof. Tadeusz Wallas, różniła się od dwóch poprzednich. Nie zostały bowiem zaplanowane referaty, a prezentacja książek autorstwa zaproszonych gości z Czech. Zanim jednak doszło do promocji publikacji i ich autorów, głos zabrał dr Adam Marszałek, prezes toruńskiego Wydaw-

nictwa Naukowego Adama Marszałek, którego nakładem ukazały się publikacje czeskich historyków. Dr A. Marszałek w barwny i niepozabawiony humorystycznych wątków sposób, przybliżył kulisy współpracy z czeskimi autorami oraz zwrócił uwagę na walory naukowe promowanych dzieł.

Następnie głos zabrał prof. M. Kosman, który szczegółowo przedstawił biografię naukową profesorów Jaroslava Pánka i dr Petra Vorela oraz zrecenzował prace ich autorstwa (w kolejności): *Czechy a Polska na progu czasów nowożytnych*³ oraz *Od srebrnego talara do światowego dolara. Narodziny talara i jego droga w europejskim i światowym obiegu pieniężnym XVI–XX wieku*⁴. Poznański recenzent podkreślił, że są to prace wybitne. W tym miejscu warto przytoczyć słowa prof. M. Kosmana z przedmowy do książki prof. J. Pánka. W tym bowiem duchu profesor wypowiedział się w trakcie swojego wystąpienia o czeskich uczonych: „*Czesi a Polska na progu czasów nowożytnych* stanowią dzieło z pełną dokumentacją naukową, owoc studiów i przemyśleń polihistora z Pragi w ciągu kilku dziesięcioleci, ale przede wszystkim publikowanych po raz pierwszy już w XX w. Napisane komunikatywnym, literackim językiem – coraz rzadziej dzisiaj już niestety spotykanym – z bogatą egzemplifikacją faktograficzną stanowi lekturę pouczającą i pasjonującą. Zebrane tu studia wzbogacają trwale historiografię zarówno Czech, jak i Polski. Stanowią też dowód owocnej na-

³ J. Pánek, *Czechy i Polska na progu czasów nowożytnych*, Toruń 2014, ss. 639.

⁴ P. Vorel, *Od srebrnego talara do światowego dolara. Narodziny talara i jego droga w europejskim i światowym obiegu pieniężnym XVI–XX wieku*, Toruń 2010, ss. 183 + LXXXIV.

ukowej współpracy, która w niejednym wypadku przybrała charakter trwałej przyjaźni⁵.

Trzecią promowaną książką była publikacja autorstwa dra Romana Barona zatytułowana *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX–XXI w.)*⁶. Sylwetkę praskiego badacza przybliżyła zebranym dr Elżbieta Lesiewicz, której równie bliska jest problematyka stosunków polsko-czeskich. Dr E. Lesiewicz w swojej prezentacji zwróciła uwagę nie tylko na wątki biograficzne dra R. Barona, w których można odnaleźć liczne związki z Polską, ale także pokaźny dorobek naukowy i rzetelność w zakresie podejmowanej przez niego problematyki.

Następnie głos zabrali sami autorzy. Mówili o swoich fascynacjach naukowych, kulisach powstawania promowanych książek i planach na przyszłość.

⁵ J. Pánek, *Czechy i Polska...*, s. 23.

⁶ R. Baron, *Ambasadorowie wzajemnego zrozumienia. Niedocenieni twórcy pomostów między polską i czeską kulturą (XIX–XXI w.)*, Toruń 2013, ss. 372.

Badacze odpowiadali także na pytania z sali. Słuchacze mogli nabyć promowane książki (zadbał o to dr A. Marszałek), które autorzy chętnie podpisywali. Kończąc spotkanie, zarówno prof. T. Wallas, jak i prof. M. Kosman wyrazili nadzieję, że współpraca polsko-czeska będzie rozwijać się w najbliższych latach i zaowocuje wieloma wspólnymi inicjatywami i przedsięwzięciami badawczymi. W podobnym duchu wypowiedział się prof. J. Pánek, dziękując za zaproszenie do Poznania, gościnę oraz inspirującą dysputę naukową.

Organizatorami i sekretarzami konferencji byli dr Elżbieta Lesiewicz oraz piszący niniejsze słowa, zaś nadzór merytoryczny (naukowy) sprawowali prof. Marcei Kosman oraz prof. Tadeusz Wallas.

Drugiego dnia pobytu w Poznaniu goście z Czech zwiedzili m.in. odrestaurowany gmach Muzeum Henryka Sienkiewicza przy poznańskim Starym Rynku 84.

■ *Bartłomiej Secler*